

VALSTYBINĖ ATOMINĖS ENERGETIKOS SAUGOS INSPEKCIJA

2020 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2021-02-26

Vilnius

VADOVO ŽODIS

Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos (toliau – VATESI) misija – vykdyti branduolinės energetikos objektų ir veiklos, susijusios su branduolinėmis ir branduolinio kuro ciklo medžiagomis, saugos valstybinį reglamentavimą ir priežiūrą, siekiant apsaugoti visuomenę ir aplinką nuo žalingo jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio.

VATESI vykdoma Branduolinės energetikos saugos reglamentavimo ir priežiūros programa (toliau – Programa) įgyvendina VATESI misiją ir pagrindinius 2020 m. VATESI veiklos prioritetus – vykdyti galutinai sustabdytą Ignalinos atominės elektrinės (toliau – Ignalinos AE) energijos blokų ir jų eksploatavimo nutraukimo saugos priežiūrą, vykdyti radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įrenginių statybos ir eksploatavimo saugos priežiūrą, užtikrinti Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių branduolinio ginklo neplatavimo išipareigojimų vykdymą ir vykdymo priežiūrą, tobulinti branduolinės saugos reglamentavimo ir priežiūros sistemą, pagal kompetenciją dalyvauti kaimyninių šalių branduolinių elektrinių saugos vertinime bei atstovauti šiuo ir kitais VATESI kompetencijos klausimais Lietuvos interesus tarptautinėse organizacijose ir pagal kompetenciją pasirengti galimoms branduolinėms ir radiologinėms avarijoms Lietuvoje ir už jos ribų.

VATESI strateginis tikslas – vykdant valstybinį reglamentavimą ir priežiūrą siekti, kad būtų užtikrintas kiek įmanoma aukštesnis branduolinės energetikos saugos lygis. Strateginio tikslo pasiekimui įvertinti buvo numatyti du efekto kriterijai, kurie 2020 m. buvo pasiekti:

- antrojo ir aukštesnio lygio neįprastųjų įvykių pagal Tarptautinę branduolinių ir radiologinių įvykių skalę (INES) 2020 m. Lietuvos Respublikoje esančiuose branduolinės energetikos objektuose nebuvo;

- atvejų, kai netaikiams tikslams buvo panaudotos Lietuvos Respublikoje esančios branduolinės medžiagos, branduolinės dvejopo naudojimo prekės ar vykdomi moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla, susijusi su branduolinio kuro ciklu, 2020 m. nebuvo.

2020 m. VATESI, tinkamai vykdydama galutinai sustabdytuose Ignalinos AE 1-ajame ir 2-ajame energijos blokuose eksploatuojamų saugai svarbių konstrukcijų, sistemų ir komponentų priežiūrą, Ignalinos AE radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įrenginių saugos vertinimą bei Ignalinos AE išmontavimo ir dezaktyvavimo saugos priežiūrą, prisidėjo įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 4.1.9 papunktyje nurodytą darbą „Saugus ir efektyvus Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimas ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymas“.

VATESI tinkamai pasirengė ir sėkmingai bendradarbiavo su Tarptautinės atominės energijos agentūros (toliau – TATENA) ekspertais 2020 m. lapkričio 16 – gruodžio 2 d. Lietuvoje vykusios Branduolinės ir radiacinės saugos reglamentavimo ir priežiūros sistemos tarptautinio vertinimo pakartotinės misijos (angl. *Integrated Regulatory Review Service follow-up mission*, toliau – IRRS pakartotinė misija) metu. IRRS pakartotinės misijos ekspertai pateikė išvadą, kad Lietuva padarė esminę pažangą ir pagerino branduolinės ir radiacinės saugos reglamentavimo infrastruktūrą. Iš 59-ių rekomendacijų ir pasiūlymų, pateiktų Lietuvai 2016 metais TATENA pagrindinės IRRS misijos metu, 57-ios rekomendacijos ir pasiūlymai buvo uždaryti kaip tinkamai įgyvendinti arba jau neaktualūs. Tai puikiai pademonstravo Lietuvos branduolinės ir radiacinės saugos reglamentavimo ir priežiūros sistemos brandą ir lankstumą atsižvelgiant į pažangias pasaulio tendencijas.

Branduolinės energetikos saugos užtikrinimo klausimai yra aktualūs įvairioms suinteresuotosioms šalims, tarp jų ir tarptautinei bendruomenei. Todėl VATESI privalo ne tik

užtikrinti, bet ir pateikti atitinkamus įrodymus, kad Lietuvos Respublikos branduolinės, radiacinės ir fizinės saugos reglamentavimo ir priežiūros sistema atitinka tarptautinius branduolinės saugos reikalavimus ir tarptautinių organizacijų bei išsivysčiusių šalių pripažintą gerąją praktiką. VATESI, įgyvendindama nacionalinius tikslus, 2020 m. tęsė aktyvų bendradarbiavimą su TATENA, Europos branduolinę saugą reguliuojančiųjų institucijų grupe (toliau – ENSREG), Vakarų Europos šalių branduolinės saugos reguliuojančiųjų institucijų asociacija (toliau – WENRA), Europos branduolinio saugumo reguliuojančiųjų institucijų asociacija (toliau – ENSRA), užsienio šalių branduolinę, radiacinę ir fizinę saugą reguliuojančiomis institucijomis.

Apibendrinti VATESI veiklos rezultatai ir pasiekti tikslai rodo, kad 2020 m. VATESI tinkamai atliko pavestas branduolinės energetikos saugos valstybinės priežiūros bei reglamentavimo funkcijas ir tokiu būdu svariai prisidėjo prie aukšto branduolinės energetikos saugos lygio Lietuvos Respublikoje užtikrinimo ir visuomenės apsaugos nuo žalingo jonizuojančios spinduliuotės poveikio.

I SKYRIUS STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

PIRMASIS SKIRSNIS KONTEKSTO (APLINKOS) ANALIZĖ

Ignalinos AE išmontavimo ir dezaktyvavimo bei radioaktyviųjų atliekų tvarkymo procesu kompleksiskumas, sudėtingumas ir gausa, radioaktyviųjų atliekų perkėlimo iš Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugyklos į Ignalinos AE saugyklas klausimai, Baltarusijoje šalia Vilniaus pradėtas eksploatuoti Baltarusijos AE 1-asis energijos blokas, Covid-19 pandemija – tai veiksniai, 2020 m. turėję įtakos VATESI strateginiam tikslui pasiekti ir strateginiam planui įgyvendinti. Tačiau VATESI, turėdama 29 metų veiklos patirtį branduolinės energetikos saugos valstybinės priežiūros ir reglamentavimo srityje, 2020 m. sėkmingai vykdė pavestas funkcijas ir įgyvendino visus strateginiame veiklos plane numatytus uždavinius ir priemones.

ANTRASIS SKIRSNIS STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

1 strateginis tikslas: *Kiek įmanoma aukštesnis branduolinės energetikos saugos lygis*

I lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Patvirtintas asignavimų planas	Patikslintas asignavimų planas	Faktiškai panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų patikslintame plane, dalis (proc.)*
1	2	3	4	5	6
01.01	Branduolinės energetikos saugos reglamentavimo ir priežiūros programa	1870	1870	1844,6	98,64
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		0	0	0	0
		-	-	-	-

* – Nepanaudota 1,36 proc. (25,4 tūkst. Eur) asignavimų: dėl neužimtų pareigybių ir darbuotojų laikino nedarbingumo ir dėl neįvykusių tarnybinių komandiruočių.

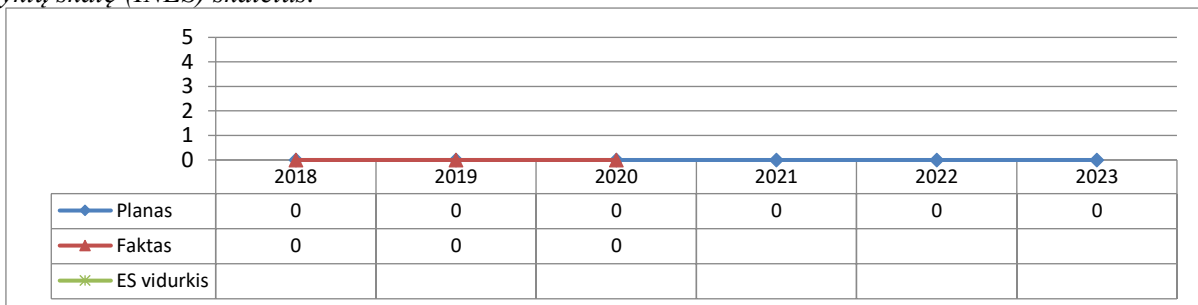
VATESI strateginis tikslas – vykdant valstybinį reglamentavimą ir priežiūrą siekti, kad būtų užtikrintas kiek įmanoma aukštesnis branduolinės energetikos saugos lygis. Strateginiam tikslui pasiekti buvo parengta ir 2020 m. vykdoma Programa, turinti du tikslus:

- Užtikrinti veiksmingą branduolinės energetikos saugos valstybinę priežiūrą;
- Užtikrinti tinkamą branduolinės energetikos saugos valstybinį reguliavimą.

Strateginio tikslo pasiekimui įvertinti numatyti du efekto kriterijai, kurie 2020 m. buvo pasiekti:

- E-01-01 – antrojo ir aukštesnio lygio neįprastųjų įvykių pagal Tarptautinę branduolinių ir radiologinių įvykių skalę (INES) skaičius Lietuvos Respublikos branduolinės energetikos objektuose (siektina reikšmė – 0).

1 grafikas. Antrojo ir aukštesnio lygio neįprastųjų įvykių pagal Tarptautinę branduolinių ir radiologinių įvykių skalę (INES) skaičius.

2018–2020 m. efekto kriterijaus E-01-01 siektinos reikšmės buvo pasiektos, kadangi antrojo ir aukštesnio lygio neįprastųjų įvykių pagal Tarptautinę branduolinių ir radiologinių įvykių skalę (INES) Lietuvos Respublikoje esančiuose branduolinės energetikos objektuose nebuvo.

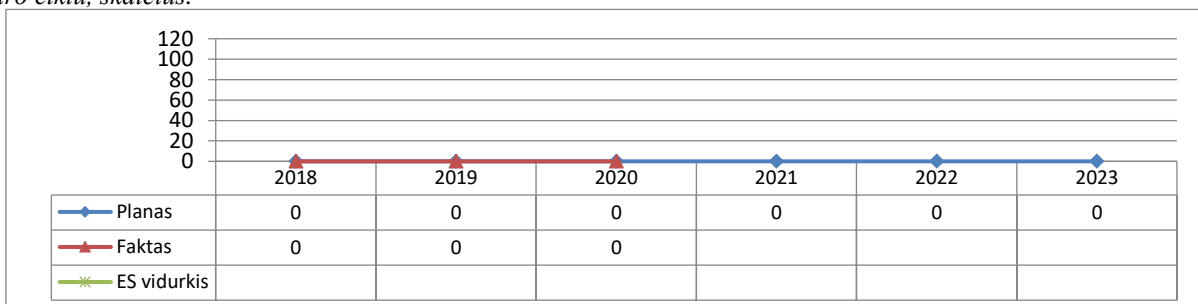
VATESI, 2020 m. vykdydama galutinai sustabdytuose Ignalinos AE energijos blokuose eksploatuojamų saugai svarbių konstrukcijų, sistemų ir komponentų priežiūrą, panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įrenginių statybos ir eksploatavimo saugos priežiūrą, Ignalinos AE išmontavimo ir dezaktyvavimo saugos priežiūrą bei tobulindama branduolinės energetikos saugos reglamentavimo ir priežiūros sistemą, svariai prisidėjo prie to, kad efekto vertinimo kriterijaus E-01-01 siektina reikšmė 2020 m. būtų pasiekta.

2020 m. Ignalinos AE užregistruoti 7 neįprastieji įvykiai, apie kuriuos vadovaujantis nustatytais reikalavimais privaloma pranešti VATESI. Trys iš 2020 m. identifiкуotų neįprastųjų įvykių buvo susiję su mažų branduolinių medžiagų kiekių apskaitos, kai nebuvo tinkamai identifiкуotos ir apskaitytos įvairiuose prietaisuose esančios branduolinės medžiagos, pažeidimais, įvykusiais ankstesniais metais. 2020 m. užregistruotų neįprastųjų įvykių metu nebuvo pažeisti radionuklidus sulaikantys ir (ar) jonizuojančiąją spinduliuotę slopinantys barjerai, darbuotojų apšvitos ir patalpų taršos radionuklidais lygis neviršijo nustatytų leistinų normų, radionuklidai į aplinką nepateko, šie įvykiai neturėjo įtakos branduolinės saugos užtikrinimui. Pagal Tarptautinę branduolinių ir radiologinių įvykių skalę (INES) 2020 m. įvykę neįprastieji įvykiai buvo klasifiкуoti žemiau skalės ribų, t.y. 0 lygiu. Nedidelis neįprastųjų įvykių skaičius ir tai, kad neįprastieji įvykiai neturėjo įtakos saugai, rodo aukštą branduolinės energetikos saugos lygį Ignalinos AE ir kituose branduolinės energetikos objektuose.

Lėšos, panaudotos Programai įgyvendinti, užtikrino veiksmingą VATESI vykdomą branduolinės energetikos saugos valstybinę priežiūrą bei svariai prisidėjo prie efekto vertinimo kriterijaus E-01-01 siektinos reikšmės 2020 m. pasiekimo.

- E-01-02 – atvejų, kai netaikiams tikslams naudojamos Lietuvos Respublikoje esančios branduolinės medžiagos, branduolinės dvejopo naudojimo prekės ar vykdomi moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla, susijusi su branduolinio kuro ciklu, skaičius (siektina reikšmė – 0).

2 grafikas. Atvejų, kai netaikiams tikslams naudojamos Lietuvos Respublikoje esančios branduolinės medžiagos, branduolinės dvejopo naudojimo prekės ar vykdomi moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla, susijusi su branduolinio kuro ciklu, skaičius.

2018–2020 m. efekto kriterijaus E-01-02 siektinos reikšmės buvo pasiektos, kadangi Lietuvos Respublikoje esančios branduolinės medžiagos, branduolinės dvejopo naudojimo prekės ir vykdomi moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla, susijusi su branduolinio kuro ciklu, buvo naudojami tik taikiems tikslams.

VATESI, 2020 m. vykdydama Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių branduolinio ginklo neplatavimo išpareigojimų įgyvendinimo priežiūrą (tikrino branduolinių medžiagų turėtojų Europos Komisijai teikiamas ataskaitas ir deklaracijas, Europos Komisijai teikė ataskaitas už VATESI apskaitoje esančias branduolines medžiagas, atliko ūkio subjektų patikrinimus, teikė informaciją TATENA apie vykdomus mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą, susijusią su branduolinio kuro ciklu, ir kt.), svariai prisidėjo prie to, kad efekto vertinimo kriterijaus E-01-02 siektina reikšmė būtų pasiekta. Kad Lietuvos Respublikoje nenustatyta nedeklaruotinos veiklos, taip pat savo patikrinimų išvadose patvirtino Europos Komisija ir TATENA, kurių inspektoriai 2020 m. lankėsi Lietuvoje ir tikrino branduolines medžiagas turinčius ūkio subjektus.

Lėšos, panaudotos Programai įgyvendinti, užtikrino veiksmingą VATESI vykdomą Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių branduolinio ginklo neplatavimo išpareigojimų įgyvendinimo priežiūrą ir svariai prisidėjo prie efekto vertinimo kriterijaus E-01-02 siektinos reikšmės 2020 m. pasiekimo.

2020 m. VATESI, vykdydama Programą, prisidėjo įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 4.1.9 papunktyje nurodytą darbą „Saugus ir efektyvus Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimas ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymas“:

- vykdė branduolinės energetikos srities veiklos su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais licencijavimo procesus ir priėmė sprendimus dėl licencijų išdavimo ar pakeitimo tik įsitikinusi licencijuojamos veiklos sauga (planuota reikšmė – 100 proc., pasiekta reikšmė – 100 proc.);
- išnagrinėjo ir įvertino pateiktas ataskaitas, projektus ir kitus saugos pagrindimo dokumentus branduolinės energetikos saugos požiūriu (planuota reikšmė – 100 proc., pasiekta reikšmė – 99,5 proc., paaiškinimus dėl atskirų kriterijų reikšmių žr. žemiau);
- atliko patikrinimus, prižiūrėjo kaip šalinami jų metu nustatyti trūkumai (planuota reikšmė – 100 proc., pasiekta reikšmė – 100 proc.);
- laiku parengė ir pateikė ataskaitas pagal tarptautinius išpareigojimus branduolinio ginklo neplatavimo srityje (planuota reikšmė 100 – proc., pasiekta reikšmė – 100 proc.);
- rengė ir tvirtino teisės aktus, susijusius su Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos veikla ar branduolinės energetikos sauga (planuota reikšmė – 100 proc., pasiekta reikšmė – 119 proc.);
- konsultavo branduolinės energetikos saugos klausimais (planuota reikšmė – 90 proc., pasiekta reikšmė – 100 proc.).

Svarbiausi VATESI 2020 m. atlikti darbai:

- **Galutinai sustabdytų Ignalinos AE 1-ojo ir 2-ojo energijos blokų ir jų eksploatavimo nutraukimo saugos priežiūra:**

2020 m. VATESI išnagrinėjo ir suderino atnaujintą Ignalinos AE galutinio eksploatavimo nutraukimo planą, 2-ojo energijos bloko reaktoriaus avarinio aušinimo pastato inžinerinių sistemų ir likusių įrenginių išmontavimo technologinį projektą, Ignalinos AE 1-ojo energijos bloko turbinų salės įrangos išmontavimo ir dezaktyvavimo darbų įvykdymo ataskaitą, radionuklidų išmetimo iš Ignalinos AE į aplinką planą ir fizinės saugos sistemos efektyvumui įvertinti pažeidėjų veiksmų scenarijų projektą.

Taip pat 2020 m. VATESI išnagrinėjo Ignalinos 1-ojo energijos bloko reaktoriaus pastato įrenginių išmontavimo ir dezaktyvavimo projekto atnaujintą aprašą ir saugos analizės ataskaitą, Ignalinos 1-ojo energijos bloko reaktoriaus viršutinės ir apatinės darbo zonų vamzdinių išmontavimo ir dezaktyvavimo projekto aprašą ir saugos analizės ataskaitą, radioaktyviųjų atliekų tvarkymo vietų įrengimo Ignalinos AE 2-ojo energijos bloko reaktoriaus pastate projekto aprašą ir saugos analizės ataskaitą, Ignalinos AE 1-ojo energijos bloko reaktoriaus pastato radiologinio apibūdinimo ataskaitą, Ignalinos AE 2-ojo energijos bloko reaktoriaus viršutinės ir apatinės darbo zonų įrangos išmontavimo ir dezaktyvavimo poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą, Ignalinos AE avarinės parengties planą, fizinės saugos sistemos efektyvumo vertinimo metu nustatytą trūkumų šalinimo planą bei Branduolinio kuro ciklo medžiagų, branduolinių ir daliųjų medžiagų vežimo fizinės saugos užtikrinimo plano projektą ir pateikė šiems dokumentams pastabas.

- **Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugyklos eksploatavimo nutraukimo saugos priežiūra:**
2020 m. VATESI išnagrinėjo ir suderino Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugyklos eksploatavimo nutraukimo saugos analizės ataskaitą ir eksploatavimo nutraukimo techninio projekto aprašą, radiacinės saugos programą, radionuklidų išmetimo į aplinką planą, eksploatavimo nutraukimo bendrųjų duomenų sąvadą ir suskirstymo į apsaugos zonas analizės dokumentus.

Taip pat 2020 m. VATESI išnagrinėjo Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugyklos fizinės saugos užtikrinimo plano projektą ir pateikė pastabas.

- **Panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įrenginių statybos ir eksploatavimo saugos priežiūra:**

2020 m. VATESI išnagrinėjo ir suderino Kietųjų radioaktyviųjų atliekų išėmimo iš esamų saugyklų (157 ir 157/1 statiniai) ir išankstinio rūšiavimo komplekso (B2-2 projektas) saugą pagrindžiančius dokumentus (*kietųjų radioaktyviųjų atliekų išėmimo ir išankstinio rūšiavimo įrenginių galutinę saugos analizės ataskaitą, panaudotų jonizuojančios spinduliuotės šaltinių pirmos grupės kietosiose radioaktyviosiose atliekose išimamose iš laikinų saugyklų sekcijų aptikimo ir atskyrimo metodiką, modifikacijos Kietųjų radioaktyviųjų atliekų iš 157 ir 157/1 statinių išėmimas ir išankstinis rūšiavimas galutinę saugos analizės ataskaitą, kietųjų radioaktyviųjų atliekų išėmimo komplekso pripažinimo tinkamu eksploatuoti programos įvykdymo ataskaitą ir modifikacijos kietųjų radioaktyviųjų atliekų iš 157 ir 157/1 statinių išėmimas ir išankstinis rūšiavimas įvykdymo galutinę ataskaitą*), Laikinosios panaudoto branduolinio kuro saugyklos (PBKS-2) saugą pagrindžiančius dokumentus (*PBKS-2 galutinę saugos analizės ataskaitą, eksploatavimo technologinio reglamento pakeitimus, pažeisto kuro tvarkymo sistemos montavimo Ignalinos AE 1-ajame ir 2-ajame energijos blokuose modifikacijos pripažinimo tinkama eksploatuoti programą, „šaltųjų“ bandymų bei „karštųjų“ bandymų programas, pažeisto kuro („M“ kodas) tvarkymo įrangos karštojoje kameroje „karštųjų“ bandymų programą bei fizinės saugos sistemos efektyvumo įvertinimui pažeidėjų veiksmų scenarijų projektus ir jų pagrindu atlikto efektyvumo įvertinimo ataskaitą*), Trumpaamžių labai mažai radioaktyviųjų atliekų atliekyno (B19-2 projektas) saugą pagrindžiančius dokumentus (*preliminarijos saugos analizės ataskaitos papildymą, trumpaamžių labai mažai radioaktyviųjų atliekų pakuočių stebėjimo programą, trumpaamžių labai mažai radioaktyviųjų atliekų atliekyno monitoringo pirmosios atliekų dėjimo į atliekyną kampanijos metu programą bei trumpaamžių labai mažai radioaktyviųjų atliekų atliekyno radiologinių atliekų priėmimo kriterijų atnaujinimo, atsižvelgus į naujai deklaruotus radionuklidus Eu-152 ir Eu-154, ataskaitą ir fizinės saugos užtikrinimo planą*), Trumpaamžių mažai ir vidutiniškai radioaktyviųjų atliekų atliekyno (B25 projektas) saugą pagrindžiančius dokumentus (*radiologinių atliekų priėmimo kriterijų atnaujinimo, atsižvelgus į naujai deklaruotus radionuklidus Eu-152 ir Eu-154, ataskaitą*).

- **Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių branduolinio ginklo neplatavimo išpareigojimų įgyvendinimo priežiūra:**

2020 m. VATESI darbuotojai tikrino tiesiogiai Europos Komisijai atsiskaitančių branduolinių medžiagų turėtojų teikiamas ataskaitas ir deklaracijas, konsultavo jas teikiančius ūkio subjektus, Europos Komisijai teikė ataskaitas ir deklaracijas už branduolines medžiagas, kurias ūkio subjektai apskaito VATESI branduolinių medžiagų balanso zonoje. Įgyvendinant trišalio garantijų susitarimo papildomąjį protokolą, Europos Komisijai bei TATENA teikė deklaracijas apie branduolinės energijos panaudojimą ir kitus su branduolinio kuro ciklu susijusius mokslinius tyrimus ar taikomąją veiklą Lietuvoje. 2020 m. kartu su kitomis institucijomis vykdė strateginių prekių kontrolę ir teikė išvadas dėl dvejojo naudojimo prekių eksporto. 2020 m. VATESI pateikė Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai 53 išvadas dėl tokių prekių eksporto.

- **Branduolinės energetikos srities veiklos licencijavimo procesų vykdymas ir sprendimų priėmimas dėl licencijų išdavimo ar pakeitimo:**

2020 m. VATESI nagrinėjo 6 paraiškas (paraiškas pagrindžiančius saugos dokumentus) dėl licencijos ar leidimo veiklai su branduolinės energetikos objektais, branduolinių medžiagų vežimo bei branduolinių medžiagų naudojimo, 1 paraišką – dėl licencijos panaikinimo, pakeitė 1 licenciją licencijos turėtojo prašymu, pakeitė 1 licenciją, įgyvendindama pakeistus Branduolinės saugos įstatymo reikalavimus, parengė ir atnaujino licencijų turėtojo dokumentų sąrašus, kuriais pagrindžiama licencijuotų veiklų sauga. Siekiant visus dėl licencijavimo iškilusius klausimus išspręsti laiku, nuotoliniu būdu buvo reguliariai organizuojami susitikimai su pareiškėjais tiek specialistų, tiek ir vadovybės lygiu.

2020 m. VATESI išdavė 6 licencijas, suteikiančias teisę verstis veikla jonizuojančiosios spinduliuotės aplinkoje branduolinės energetikos objekte ir 1 registruojamos veiklos pažymą. 2020 m. buvo pakeisti 14 licencijų verstis veikla jonizuojančiosios spinduliuotės aplinkoje branduolinės energetikos objekte priedai.

- **Branduolinės energetikos saugą reglamentuojančių teisės aktų rengimas:**

Siekiant užtikrinti efektyvų branduolinės energetikos saugos reglamentavimą, 2020 m. buvo patvirtinti ar pateikti tvirtinti 40 teisės aktų, rengta dar 12 teisės aktų projektų. Šiais pakeitimais buvo siekiama šalinti teisinio reglamentavimo spragas, gerinti ūkio subjektų veiklos priežiūrą, mažinti našą ūkio subjektams. VATESI atitinkamais metais planuojami tobulinti teisės aktai nurodomi tų metų Branduolinės saugos normatyvinių techninių dokumentų rengimo ir peržiūros metiniame plane, o planai 5 metams – Branduolinės saugos normatyvinių techninių dokumentų tobulinimo programoje 2020–2024 metams (šie dokumentai skelbiami VATESI interneto svetainėje).

- **Ūkio subjektų veiklos patikrinimai:**

2020 m. VATESI specialistai atliko 54 patikrinimus. Didžioji dalis – 46 patikrinimai – buvo atlikti VĮ Ignalinos AE, po 1 patikrinimą UAB „Baltic Radiation Control“, UAB „Eldermonta“, UAB „Cheminių apsauga“, UAB „Lakmalit“, UAB „Ekobana“, UAB „Interlux“, UAB „Fima“ ir UAB „SMT Group“.

Patikrinimų metu pagrindinis dėmesys buvo skirtas patikrinti, kaip yra vykdoma galutinai sustabdytų Ignalinos AE energijos blokų saugai svarbių konstrukcijų, sistemų ir komponentų techninė priežiūra, senėjimo valdymas, kaip įgyvendinami saugos reikalavimai, vykdant įrenginių (D2 bloko įrenginių bei 2-ojo energijos bloko turbinų salės įrenginių) išmontavimo ir dezaktyvavimo darbus, atliekant panaudoto branduolinio kuro ir kitų radioaktyviųjų atliekų tvarkymo darbus, kaip užtikrinama branduolinės energetikos objektų ir branduolinių medžiagų fizinė sauga, radiacinė sauga, avarinė parengtis, branduolinio ginklo neplatavimo kontrolė, kaip vykdomi VĮ Ignalinos AE darbuotojų mokymai bei užtikrinama jų kvalifikacija. 2020 m. atliktų patikrinimų metu buvo nustatyti 6 pažeidimai (taikyta poveikio priemonė – privalomas vykdyti nurodymas pašalinti pažeidimus), 9 mažareikšmiai teisės aktų reikalavimų pažeidimai (taikyta poveikio priemonė – žodinė pastaba) ir 2 gerosios praktikos neatitiktys. Daugiausiai pažeidimų buvo susiję su teisės aktų nuostatų, įpareigojančių ūkio subjektus nustatyti tam tikrų procesų vykdymo tvarką ir laikytis savo vadybos sistemos arba kituose normatyviniuose techniniuose dokumentuose nurodytų įsipareigojimų, nesilaikymu (daugiausiai radioaktyviųjų atliekų tvarkymo, fizinės saugos ir radiacinės saugos priežiūros srityse). VĮ Ignalinos AE eksploatuojamuose branduolinės energetikos objektuose pažeidimų ir gerosios praktikos neatitiktį, dėl kurių tiesioginės įtakos galėjo būti viršytos darbuotojų apšvitos dozės, pažeisti radionuklidus sulaikantys ir (ar) jonizuojančiąją spinduliuotę slopinantys barjerai, galėjo pablogėti saugai svarbių įrenginių savybės, į aplinką išmetamų radionuklidų aktyvumas galėjo viršyti radionuklidų išmetimo į aplinką plane nustatytas ribines vertes, taip pat pažeidimų ir gerosios praktikos neatitiktį, susijusių su saugaus eksploatavimo sąlygų nesilaikymu, nustatyta nebuvo. Nustatyti pažeidimai ūkio subjektų yra šalinami laiku ir tinkamai. Vidutiniška atliktų patikrinimų trukmė – 1 diena.

2020 m. buvo patvirtinti 7 nauji ir atnaujinti 6 kontroliniai klausimynai. VATESI įsipareigojusi ir toliau kryptingai analizuoti pažangius ūkio subjektų priežiūros aspektus ir tobulinti branduolinės energetikos saugos priežiūros sistemą.

- **Ūkio subjektų konsultavimas:**

2020 m. VATESI konsultavo ūkio subjektus ir valstybės institucijas branduolinės energetikos saugos užtikrinimo klausimais. 2020 m. lapkričio 16 d. viešai paskelbė konsultaciją „Paraiškos ir prašymo dėl branduolinės energetikos srities veiklos su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais įteisinimo, vadovaujantis Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymu, dokumentų rengimo rekomendacijos“.

Be šių konsultacijų, VATESI suteikė 68 konsultacijas žodžiu ir 2 rašytines konsultacijas (konsultacijos elektroniniu paštu). Aktualiausi klausimai – dėl veiklos įteisinimo vadovaujantis Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymu, dėl paraiškos licencijai gauti dokumentų rengimo, fizinės saugos, radiacinės saugos ir branduolinių medžiagų kontrolės ir apskaitos užtikrinimo.

- **Dalyvavimas nagrinėjant branduolinės saugos reikalavimų įgyvendinimą Baltarusijos AE:**

2020 m. VATESI aktyviai dalyvavo ENSREG organizuotoje Baltarusijos AE streso testų rezultatų įgyvendinimo veiksmų plano peržiūroje – pateikė Baltarusijai klausimus, analizavo gautus atsakymus, teikė išvadas bei pasiūlymus peržiūros darbo grupės bei Streso testų peržiūros tarybos nariams. Pagrindinė išvada – didžioji dalis streso testų rekomendacijų iki šiol neįgyvendinta, visos jos yra svarbios ir dėl to Baltarusija buvo raginama sustabdyti Baltarusijos AE 1-ojo energijos bloko paleidimo ir eksploatavimo darbus, kol nebus įgyvendintos visos rekomendacijos bei nebus išspręsti kiti saugos klausimai. Taip pat ir toliau per Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministeriją VATESI tęsė susirašinėjimą su Baltarusijos branduolinės ir radiacinės saugos departamentu (Gosatomnadzor) – buvo kartojami jau anksčiau užduoti ar nauji saugos klausimai (pavyzdžiui, dėl aikštelės parinkimo ir įvertinimo, Baltarusijos AE projekto atsparumo didelio komercinio lėktuvo sudužimo poveikiui, tikimybinio saugos vertinimo ir kitų klausimų).

- Kiti darbai:

VATESI 2020 m. vykdė Branduolinės saugos konvencijos (toliau – BSK) nuostatų įgyvendinimo koordinavimo funkcijas, susijusias su pasirengimu 8-ajam BSK apžvalginiam susitikimui¹ bei teikė Lietuvos institucijoms ekspertinę paramą telkiant BSK Susitariančiųjų šalių palaikymą Lietuvos pozicijai dėl netinkamo Baltarusijos išipareigojimų pagal BSK vykdymo. Dėl COVID-19 pandemijos sukeltų sunkumų organizuoti 8-ąjį BSK apžvalginį susitikimą buvo vykdomos Susitariančiųjų šalių konsultacijos. Jų metu VATESI aktyviai reiškė poziciją dėl neatidėliotino apžvalginio susitikimo organizavimo svarbos bei ne kartą atkreipė BSK Susitariančiųjų šalių dėmesį į saugos problemas, susijusias su Baltarusijos AE projekto įgyvendinimu, ir būtinybę jas apsvarstyti šiame susitikime.

Siekiant kuo greičiau gauti informaciją apie galimas branduolines avarijas Baltarusijos AE, 2020 m. gegužės 25 d. VATESI pasirašė dvišalį tarpinstitucinį susitarimą su Baltarusijos Respublikos Ekstremaliųjų situacijų ministerija (ESM) dėl ankstyvojo pranešimo apie branduolinę avariją ir keitimosi informacija apie branduolinės energetikos objektus ir branduolinės energetikos veiklą, kuris įpareigoja abi šalis nedelsiant pranešti apie branduolines ir radiologines avarijas jų teritorijoje, taip pat suteikia galimybę prireikus kreiptis į Baltarusiją pateikti Lietuvai aktualią informaciją apie objektų saugos būklę.

VATESI 2020 m. parengė ir Europos Komisijai pateikė 2009 m. birželio 25 d. Tarybos direktyvos 2009/71/Euratomas, kuria nustatoma Bendrijos branduolinių įrenginių branduolinės saugos sistema (su pakeitimais nustatytais 2014 m. liepos 8 d. Tarybos direktyva 2014/87/Euratomas) įgyvendinimo ataskaitą. Tai antroji tokio pobūdžio ataskaita – pirmoji ataskaita Europos Komisijai buvo pateikta 2014 m.

2020 m. lapkričio 16 – gruodžio 2 d. Lietuvoje organizuota TATENA IRRS pakartotinė misija, kurios pagrindinis tikslas – įvertinti Lietuvos pažangą įgyvendinant 2016 m. vykusios IRRS pagrindinės misijos metu pateiktas rekomendacijas ir pasiūlymus. Iš 59-ių rekomendacijų ir pasiūlymų gerinimui, pateiktų Lietuvai 2016 metais TATENA pagrindinės IRRS misijos metu, 57-ios rekomendacijos ir pasiūlymai buvo uždaryti kaip tinkamai įgyvendinti arba jau neaktualūs. Iš VATESI kompetencijai priskirtų rekomendacijų ir pasiūlymų - visi buvo uždaryti. Lietuvai buvo pateikta tik viena nauja rekomendacija ir du pasiūlymai gerinimui. Teigiami misijos rezultatai yra svarbūs ir todėl, kad 2020 metais Lietuvoje organizuota IRRS pakartotinė misija buvo pirmoji TATENA branduolinės ir radiacinės saugos misija organizuota pilnai nuotoliniu būdu – tai buvo ypatinga patirtis tiek Lietuvai, tiek ir TATENA.

2020 m. buvo atliktas antrasis VATESI integruotos vadybos sistemos priežiūros auditas pagal LST EN ISO 9001:2015 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai“ standarto reikalavimus. Atlikto audito metu neatitiktųjų nenustatyta.

Siekiant VATESI bendrųjų funkcijų efektyvumo didinimo 2020 m. toliau buvo tobulinama vidaus administravimo informacinė sistema (toliau – VAIS), skirta kompiuterizuotam procesų valdymui. VAIS gerina darbo efektyvumą rengiant ir derinant teisės aktus, skiriant užduotis ir atliekant jų vykdymo kontrolę bei registruojant ir valdant dokumentus. 2020 m. buvo pagerintas elektroninių dokumentų skaičiaus santykio su visų VATESI tvarkomų dokumentų rodiklis nuo 38,56 % iki 65 %.

Nuo 2020 m. sausio mėn. VATESI atstovai dalyvauja tarpžinybinėje komunikacijos specialistų darbo grupėje bei įgyvendina Integruoto strateginės komunikacijos plano priemones. Taip pat nuolatos dirba darbo grupėje strateginės komunikacijos ir visuomenės informavimo Lietuvoje ir užsienyje klausimams, susijusiems su grėsmėmis nacionaliniam saugumui, sąlygotomis nesaugios branduolinės energetikos plėtojimo šalia Lietuvos valstybės sienos, koordinuoti ir spręsti, sudarytoje Lietuvos Respublikos Ministro pirmininko 2020 m. rugpjūčio 5 d. potvarkiu Nr. 113 „Dėl darbo grupės sudarymo“, koordinuoja visuomenės informavimo veiksmus su Lietuvos Respublikos energetikos ministerija ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, nuolatos informuoja visuomenę apie saugos problemas Baltarusijos AE.

¹ 8-asis BSK apžvalginis susitikimas buvo suplanuotas 2020 m. pavasarį, bet dėl besitęsiančios COVID-19 pandemijos buvo iš pradžių perkeltas į 2021 m. pavasarį, o vėliau BSK Susitariančiųjų šalys nusprendė 8-ąjį ir 9-ąjį BSK apžvalginius susitikimus apjungti ir juos organizuoti 2023 m. pavasarį.

2020 m. vykdant Branduolinės energetikos saugos reglamentavimo ir priežiūros programą, iš esmės buvo pasiektos arba viršytos visos siektinos rezultato ir produkto vertinimo kriterijų reikšmės.

2 lentelė. Rezultato ir produkto kriterijų pasiekimo rezultatai

Vertinimo kriterijaus kodas	Tikslų, uždavinių, vertinimo kriterijų pavadinimai ir mato vienetai	Vertinimo kriterijų reikšmės		
		2020 m. siektina (planuota) reikšmė	2020 m. pasiekta (faktinė) reikšmė	Įgyvendinimas (proc.)
	1 tikslas – užtikrinti veiksmingą branduolinės energetikos saugos valstybinę priežiūrą			
R-01-01-01-01	Poveikio priemonių taikymo dokumentuose nurodytais terminais pašalintų pažeidimų dalis (procentais)	100	100	100
R-01-01-01-02	Pirmojo lygio įvykių (pagal Tarptautinės atominės energijos agentūros Tarptautinę branduolinių ir radiologinių įvykių skalę (toliau – INES skalę), susijusių su pakopinės apsaugos (angl. <i>defence in depth</i>) principo užtikrinimo trūkumais, skaičius	ne daugiau 1	0	2020 m. pirmojo lygio įvykių (pagal INES skalę), susijusių su pakopinės apsaugos (angl. <i>defence in depth</i>) principo užtikrinimo trūkumais, nebuvo.
R-01-01-01-03	Pirmojo lygio įvykių (pagal INES skalę), susijusių su radionuklidų išmetimais ir apšvita jonizuojančiąja spinduliuote, skaičius	ne daugiau 1	0	2020 m. pirmojo lygio įvykių (pagal INES skalę), susijusių su radionuklidų išmetimais ir apšvita jonizuojančiąja spinduliuote, nebuvo.
R-01-01-01-04	Įvykių, susijusių su svarbių ir ypač svarbių įrenginių pažeidimais dėl tyčinių veikų, ir įvykių, susijusių su branduolinių ir branduolinio kuro ciklo medžiagų, jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių, naudojamų verčiantis branduolinės energetikos srities veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, kontrolės praradimu, (pagal INES skalę klasifikuojamų kaip pirmojo lygio įvykiai), skaičius	ne daugiau 1	0	2020 m. vykių, susijusių su svarbių ir ypač svarbių įrenginių pažeidimais dėl tyčinių veikų, ir įvykių, susijusių su branduolinių ir branduolinio kuro ciklo medžiagų, jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių, naudojamų verčiantis branduolinės energetikos srities veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, kontrolės praradimu, (pagal INES skalę klasifikuojamų kaip pirmojo lygio įvykiai), nebuvo.

	1 tikslo 1 uždavinys – autorizuoti Valstybinei atominės energetikos saugos inspekcijai priskirtos priežiūros srities veiklas ir vykdyti jų priežiūrą			
P-01-01-01-01-01	Priimtų sprendimų dėl paraiškų gauti ar pakeisti licenciją teisės aktų nustatytais terminais dalis (procentais)	100	100	100
P-01-01-01-01-02	Tinkamai išnagrinėtų ir įvertintų saugą pagrindžiančių bei kitų saugos požiūriu aktualių dokumentų dalis (procentais)	100	99,5	99,5 ¹
P-01-01-01-01-03	Metiniame patikrinimų plane numatytų patikrinimų apimties įvykdymas (procentais)	100	100	100
P-01-01-01-01-04	Laiku Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos parengtų ir Tarptautinei atominės energijos agentūrai, Europos Komisijai ir Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai pateiktų išvadų, ataskaitų, deklaracijų ar kitos informacijos branduolinio ginklo neplatavimo srityje dalis (procentais)	100	100	100
P-01-01-01-01-05	Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos darbuotojų, vykdančių branduolinės energetikos saugos valstybinę priežiūrą, prieinamumo prie visų Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos informacinių sistemų užtikrinimo dalis (procentais)	96	98	102,1 ²
	2 tikslas – užtikrinti tinkamą branduolinės energetikos saugos valstybinį reguliavimą			
R-01-01-02-01	Branduolinės energetikos saugos teisės aktų neatitikčių tarptautinėms sutartims, Europos sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktams skaičius	0	0	0
	2 tikslo 1 uždavinys – tobulinti branduolinės energetikos saugos reglamentavimo ir priežiūros sistemą			
P-01-01-02-01-01	Branduolinės saugos normatyvinių techninių dokumentų rengimo ir peržiūros metiniame plane nustatytų darbų apimties įvykdymas (procentais)	100	119	119 ³
P-01-01-02-01-02	Konsultacijų suteikimas ūkio subjektams teisės aktų nustatytais terminais (procentais)	90	100	111,1 ⁴

¹ Produkto vertinimo kriterijaus „Tinkamai išnagrinėtų ir įvertintų saugą pagrindžiančių bei kitų saugos požiūriu aktualių dokumentų dalis (procentais)“ 2020 m. pasiekta reikšmė buvo 99,5 proc. (siektina reikšmė – 100 proc.), kadangi 2 iš 315 gautų saugą pagrindžiančių dokumentų dėl nenumatytų aukštesnio prioriteto skubių darbų buvo išnagrinėti vėliau teisės aktų nustatyto laiko. Nežymus vėlavimas neturėjo neigiamo poveikio licencijos turėtojo veiklai.

² Produkto vertinimo kriterijaus „Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos darbuotojų, vykdančių branduolinės energetikos saugos valstybinę priežiūrą, prieinamumo prie visų Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos informacinių sistemų užtikrinimo dalis (procentais)“ buvo 98 proc. (siektina reikšmė – 96 proc.), kadangi 2020 m. organizuojant darbą nuotoliniu būdu buvo užtikrintas didesnis VATESI darbuotojų, vykdančių branduolinės energetikos saugos valstybinę priežiūrą, prieinamumas prie VATESI informacinių sistemų.

³ Produkto vertinimo kriterijaus „Branduolinės saugos normatyvinių techninių dokumentų rengimo ir peržiūros metiniame plane nustatytų darbų apimties įvykdymas (procentais)“ buvo 119 proc. (siektina reikšmė – 100 proc.),

kadangi rengiant 2020 m. Branduolinės saugos normatyvinių techninių dokumentų rengimo ir peržiūros metiniame plane numatytus teisės aktus iškilo poreikis pakeisti ir kitus susijusius teisės aktus.

⁴ Produkto vertinimo kriterijaus „Konsultacijų suteikimas ūkio subjektams teisės aktų nustatytais terminais (procentais)“ buvo 100 proc. (siektina reikšmė – 90 proc.), kadangi visos konsultacijos ūkio subjektams buvo suteiktos teisės aktų nustatytais terminais.

Ataskaitoje nurodytais darbais ir pasiektais rezultatais VATESI prisidėjo įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 4.1.9 darbą „Saugus ir efektyvus Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimas ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymas“ ir tinkamai atliko branduolinės energetikos srities veiklos su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais (šios veiklos branduolinės saugos, radiacinės saugos, fizinės saugos, branduolinių medžiagų apskaitos ir kontrolės) valstybinio reglamentavimo ir priežiūros funkcijas.

VATESI vykdytos valstybinio reglamentavimo ir priežiūros veiklos rezultatų tiesioginė nauda visuomenei – užtikrintas aukštas branduolinės energetikos saugos lygis Lietuvos Respublikoje ir apsaugota visuomenė nuo žalingo jonizuojančios spinduliuotės poveikio.

III SKYRIUS

KITŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ (TARPINSTITUCINIO VEIKLOS PLANO) ĮGYVENDINIMAS

2020 m. VATESI dalyvavo įgyvendinant Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos rengiamą Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo tarpinstitucinį veiklos planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 9 d. nutarimu Nr. 137 „Dėl Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“. Šio tarpinstitucinio veiklos plano dėka VATESI, pasitelkusi mokslinės – techninės paramos organizacijų paramą, galėjo išsamiau įvertinti saugą pagrindžiančius dokumentus ir teisės aktų nustatyta tvarka priimti tinkamai pagrįstus sprendimus dėl licencijų ir leidimų išdavimo.

Viršininkas

Michail Demčenko